

Original Article

Legal Analysis of Joint Work in the Software Industry with a Comparative View

Parviz Savrai¹

ABSTRACT

Computer programs are often written by a team of software programmers, the classic example being program code written by two or more programmers, each of whom incorporates ideas, expressions, text and editorial changes into the source code or binary code. In such a situation, the rights arising from the jointly produced program will generally belong to the authors. The conditions and consequences of ownership and especially the instances of a joint work, in the case of software, are not very clear and may differ from country to country. Understanding the criteria and requirements of a joint work is very important both for authors and for those who wish to explore the complexities and legal ambiguities surrounding it. In this article, the conditions of the joint work in software and the key requirements for its realization, including the common intention of the parties, inseparability and significant contribution in the creative expression of the joint work in the software industry and its examples and the cases that are not considered joint works in the legal sense, have been discussed. This article, highlights the importance of coding in the realization of a joint work in a computer program and clarifies that activities such as participating in training, editing, research assistance, expressing ideas, suggestions, recommendations, interviews, cooperation in software testing and contribution to the main content of the software, are generally not considered as contribution in software creation. Some of the questions that arise in connection with these complexities and ambiguities include: What are the key conditions and requirements for realizing a joint work? Are these requirements the same in all legal systems? What I have tried to answer in this article is the important question of how are examples of collaboration in the software industry realized? This question raises two other questions: Has the alleged co-author made a creative contribution that represents his or her own originality? What should the nature of this contribution be? Although we are faced with legal gaps and weak legal literature in the Iranian legal system, we can answer the aforementioned questions by interpreting existing legal rules and principles and using accepted standards and experiences of other countries, especially their case law. In answering the above questions, the author has tried to use the comparative method and compare the regulations of the legal systems and case law of countries. From the above comparative discussions, I have found out that in order to enjoy the protection provisions of copyright in a joint work, the contributions of the creators must go beyond the mere expression of ideas. The contribution must be such that the main ideas, algorithms and instructions are embodied in the form of computer codes. The work is considered a joint work, when it generally meets these key requirements: 1- The creation of a joint work must be based on objective and legal facts, implying the mutual intentions of the parties. 2- The contributions of the creators must be intertwined and inseparable, otherwise, the joint work will generally not be achieved (with the exception of France). 3- Although the contributions do not have to be the same in terms of "quantity

How to Cite: Savrai, Parviz, "Legal Analysis of Joint Work in the Software Industry with a Comparative View", Legal Research, Vol. 28, No. 111, 2025, pp:73-90.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2025.237289.2793>

Received: 19/10/2024-Accepted: 22/07/2025

1. Associate Professor, Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
Corresponding Author Email: p-savrai@sbu.ac.ir

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

and quality", in order to fulfill the criterion of originality, the contribution of each creator must be significant and creative. Considering the importance of coding in software collaboration, the following actions will not lead to the realization of a joint work: First, mere training, guidance, negotiation, and interviewing are not sufficient to achieve a joint work. Secondly, in cases where the contribution is merely in the form of expressing ideas or suggestions and the author is free to accept or reject them, this does not grant the contributor, the right to be considered as a co-creator. Without assistance in structuring the computer program, ideas, suggestions, and recommendations, no matter how useful they are, do not lead to the realization of a joint work. If the activity of only one contributor leads to the production of a creative work, the role of another may be reduced to the level of an editor or scribe. Thirdly, actions such as technical, advisory, organizational or financial assistance, supervision and facilitation of official registration of the program, due to the lack of creative contribution, are not considered contribution in the creation of a software work. To achieve the objectives of this article, the issues in question have been discussed in two sections with a comparative perspective. The first section is dedicated to explaining the concept of a joint work and the importance of its general elements, including common intention, inseparability, and significant contribution in the creative expression of the work. In the second section, the fundamental role and importance of coding in the creation of a joint work, the complexities of identifying creators and cases where participation is not considered legal are discussed.

KeyWords: Joint Work, Coding, Computer Program, Source Code, Object Code

تحلیل حقوقی اثر مشترک در صنعت نرم افزار با نگاه تطبیقی

پرویز ساورایی^۱

چکیده

اثر مشترک شکلی از همکاری است که در آن دو یا چند نفر در ایجاد اثر واحد مشارکت داشته باشند و مشارکت آنها درهم تنیده، غیرقابل تفکیک، اصیل و قابل توجه باشد؛ مانند نگارش کتاب یا مقاله تحقیقاتی، نگارش نتهای موسیقی یا کدهای نرم افزار. پدیدآورندگان مشترک در مالکیت اثر و حقوق مرتبط با آن، مانند حق تکثیر، توزیع، اجرا، یا اقتباس اثر، مشترکند. با این حال، اثر مشترک همچنین مسئولیتها و تعهدات خاصی مانند وظیفه حسابرسی، وظیفه وفاداری و وظیفه مراقبت را برای مؤلفین مشترک به همراه دارد. در این مقاله به شرایط اثر مشترک در نرم افزار و الزامات کلیدی تحقق آن از جمله قصد مشترک طرفین، تفکیک ناپذیری و مشارکت قابل توجه در بیان خلاقانه اثر و مصادیق آن در صنعت نرم افزار و مواردی را، که به معنای حقوقی، مشارکت محسوب نمی شوند، پرداخته شده است. در نهایت، این مقاله اهمیت کدنویسی در تحقق اثر مشترک در برنامه رایانه ای را مطرح و روشن می کند که فعالیتهایی از جمله مشارکت در امر آموزش، ویراستاری، دستیاری در امر پژوهشی، ابراز ایده ها، پیشنهادها، توصیه ها، مصاحبه ها، مشارکت در تست نرم افزار و کمک به محتوای اصلی نرم افزار عموماً به خودی خود و به معنای مشارکت در خلق نرم افزار تلقی نمی شوند. **کلید واژگان:** اثر مشترک، کدنویسی، برنامه رایانه ای، کد منبع، کد شیء.

استناد به این مقاله: ساورایی، پرویز، «تحلیل حقوقی اثر مشترک در صنعت نرم افزار با نگاه تطبیقی»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۸، شماره ۱۱۱، مهر ۱۴۰۴، صص: ۷۳-۹۰.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2025.237289.2793>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۸ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۳۱

۱. دانشیار، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

ایمیل نویسنده مسئول: p-savrai@sbu.ac.ir

Copyright: © 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

برنامه‌های رایانه‌ای اغلب توسط تیمی از برنامه نویسان نرم‌افزار نوشته می‌شود که نمونه کلاسیک آن کدهای برنامه‌ای است که توسط دو یا چند برنامه‌نویس به رشته نگارش درمی‌آیند که هرکدام از آنها ایده و بیان، متن و تغییرات ویرایشی را در کدهای منبع یا کدهای باینری می‌گنجانند. در چنین وضعیتی، عموماً حقوق ناشی از برنامه تولید شده به‌طور مشترک متعلق به پدیدآورندگان خواهد بود. شرایط و نتایج مالکیت و خصوصاً مصادیق اثر مشترک در خصوص نرم‌افزار زیاد روشن نیست و در پاره‌ای از کشورها ممکن است با یکدیگر متفاوت باشند. درک معیارها و الزامات اثر مشترک هم برای پدیدآورندگان و هم برای کسانی که مایل‌اند پیچیدگی‌ها و ابهامات قانونی پیرامون آن را بررسی کنند بسیار مهم است.

برخی از پرسش‌هایی که درخصوص این پیچیدگی‌ها و ابهامات مطرح می‌شوند عبارت‌اند از:

شرایط و الزامات کلیدی تحقق اثر مشترک چیست؟

آیا این الزامات در کلیه نظام‌های حقوقی یکسان است؟

آنچه خصوصاً در این مقاله نیز سعی کرده‌ایم به آن پاسخ دهیم، این پرسش مهم است که مصادیق مشارکت در صنعت نرم‌افزار به چه صورت محقق می‌شود؟ این پرسش، دو پرسش دیگری را نیز مطرح می‌کند:

آیا نویسنده مشترک فرضی، مشارکت خلاقانه‌ای را ارائه کرده است که بیانگر ابتکار خود آن شخص باشد یا خیر؟

ماهیت این مشارکت به چه نحوی باید باشد؟

گرچه برای پاسخ به پرسش‌های مذکور در نظام حقوقی ایران با خلاءهای قانونی و ضعف ادبیات حقوقی، مواجهیم؛ بااین‌حال، می‌توان با تفسیر قواعد و اصول حقوقی موجود و استفاده از استانداردهای مورد قبول و تجارب کشورهای دیگر، خصوصاً رویه قضایی آنها، پاسخ پرسش‌های یادشده را داد. برای ناآل آمدن به اهداف این مقاله موضوعات مورد بحث را با نگاه تطبیقی در دو مبحث بحث کرده‌ایم:

در مبحث اول، به تشریح مفهوم اثر مشترک و اهمیت ارکان عمومی آن ازجمله قصد مشترک، تفکیک‌ناپذیری و مشارکت قابل‌توجه در بیان خلاقانه اثر پرداخته شده است. در مبحث دوم، درباره نقش و اهمیت اساسی کدنویسی در آفرینش اثر مشترک، پیچیدگی‌های تعیین پدیدآورندگان و مواردی که مشارکت به‌معنای حقوقی محسوب نمی‌شوند بررسی شده است.

۱. تشریح مفهوم اثر مشترک و اهمیت ارکان عمومی آن

۱.۱. تشریح مفهوم اثر مشترک

بیان شده است که هیچ تعریف استاندارد و مورد قبول همگان از اصطلاح «اثر مشترک» وجود ندارد؛^۱ بااین‌حال، گلدشتاین، حقوق‌دان برجسته امریکایی، معتقد است که در قوانین اکثر کشورها، در صورتی که دو یا چند نفر در خلق اثر واحد با یکدیگر همکاری داشته باشند؛ به‌عنوان پدیدآورندگان مشترک تلقی می‌شوند.^۲ طبق بند ۲ ماده ۲ دستورالعمل 2009/24/EC اتحادیه اروپا، اگر چند برنامه‌نویس در ایجاد یک برنامه رایانه‌ای مشارکت کنند و مشارکت آنها

^۱ Angelopoulos, Christina. "The Myth of European Term Harmonization: 27 Public Domains for the 27 Member States", *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Volume 43, Issue 5, 2012, PP 567-594.

^۲ Goldstein, Paul and P. Bernt Hugenholtz. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, Oxford University, Inc., 2012, P 248.

قابل تفکیک نباشد، حقوق انحصاری برنامه رایانه‌ای، مشترکاً متعلق به آنها خواهد بود.^۱

کد 101 § U.S.C. 17 مقررات کپی‌رایت ایالات متحده، اثر مشترک را چنین تعریف می‌کند:

«اثر مشترک، اثری است که در آن دو یا چند نفر با هدف ادغام مشارکت‌هایشان در خلق اثر واحد، مشارکت داشته و مشارکت‌هایشان غیرقابل تفکیک یا وابسته به هم باشند».

در انگلستان، کد (1) 10 قانون کپی‌رایت، طرح‌ها و اختراعات ۱۹۸۸ انگلستان چنین تصریح می‌دارد:

«اثر مشترک به معنای اثری است که با همکاری دو یا چند نویسنده تولید شده است که در آن سهم هر نویسنده از نویسنده یا نویسندگان دیگر متمایز نیست».

ماده ۶ قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان سال ۱۳۴۸ ایران در خصوص اثر مشترک چنین مقرر می‌دارد:

«اثری که با همکاری دو یا چند پدیدآورنده به وجود آمده باشد و کار یکایک آنها جدا و متمایز نباشد، اثر مشترک نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدید آورندگان است».

همچنین قسمت دوم ماده ۱۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای نیز تصریح می‌دارد:

«... در صورتی که کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد، اثر مشترک نامیده می‌شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدیدآورندگان است».

معیار شناسایی اثر مشترک در ایران، آمریکا و انگلستان با توجه به مفاد مقررات یادشده، مشارکت خلاقانه در خلق اثر و غیرقابل تفکیک بودن این مشارکت‌هاست. عدم تصریح به مقوله «خلاقیت» در قوانین، بدیهی و مفروض بودن آن است. می‌توان با الهام از قواعد و اصول حقوقی موجود به وجود آن پی برد: منظور از وجود خلاقیت در اثر، همان شرط اصالت در اثر است. گرچه قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای ۱۳۷۹ صحبتی از اصالت نمی‌کند، می‌توان مبنایی برای آن با توجه به عمومات و کلیات مقررات ایران یافت. می‌توان با الهام از مواد ۱ و ۲ و سایر مواد مربوط به قانون مالکیت ادبی و هنری ۱۳۴۸ و ماده ۱۳ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای که از لفظ «ابتکار» استفاده کرده‌اند، به وجود شرط اصالت در اثر پی برد.

طبق کد (1) 8 قانون مالکیت فکری آلمان، اثر مشترک زمانی محقق می‌شود که اثر توسط بیش از یک نفر ایجاد شده باشد و نتوان از مشارکت‌ها به‌طور جداگانه بهره‌برداری کرد.^۲ آنچه در حقوق آلمان برخلاف کشورهای مذکور اهمیت دارد، قابلیت بهره‌برداری جداگانه است و نه تقسیم‌پذیری مشارکت‌ها. حتی اگر بتوان سهم یک نویسنده را شناسایی کرد، اگر مشارکت‌ها به یکدیگر وابسته باشند و نتوان آن را به‌طور جداگانه تجاری کرد، ممکن است اثر همچنان یک اثر مشترک تلقی شود. بهره‌برداری از آثار مشترک تنها با تصمیم واحد همه نویسندگان مشترک امکان‌پذیر است.^۳

در فرانسه، طبق کد L113-2 مالکیت فکری، اثر مشترک اثری است که محصول تلاش خلاقانه هماهنگ و مجموعه‌ای از الهامات فکری افراد باشد.^۴ برخلاف حقوق ایران، انگلستان و آمریکا، در حقوق فرانسه ضرورت ندارد که آورده‌های هریک از پدیدآورندگان غیرقابل تفکیک باشند؛ به همین دلیل، به‌استناد قسمت دوم ماده ۳-۱۱۳ قانون مالکیت فکری فرانسه،

^۱ Directive 2009/24/EC of The European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version); EU Monitor, "Directive 2009/24 - Legal protection of computer programs (Codified version)" - Main contents. Available at: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvk6yhcbpeywk_j9vvik7m1c3gyxp/vj3ecgdj6eyd

^۲ Lattacher, Martina. "Authorship matters! Authorship in the EU with a focus on film", *Stockholm Intellectual Property Law Review*, Volume 4, Issue 2, 2021, P 61.

^۳ Kamina, Pascal. *Film Copyright in the European Union*, Cambridge University Press, 2016, P 170.

^۴ Ibid, P 170; Angelopoulos, Op. Cit., PP 567-594; Lattacher, Op. Cit.

هر مشارکت‌کننده می‌تواند، مشروط بر اینکه شرط خلاف نشده باشد، از مشارکت خود بدون رضایت همکارانش بهره‌برداری کند؛ البته تا زمانی که این فعالیت در بهره‌برداری از کار مشترک تداخل نداشته باشد؛ مانند درام‌های موسیقی که در آن مشارکت‌های فردی واجد دسته‌های متمایز، مانند لیبرتو (اشعار اپرا) و موسیقی، است.^۱

۱.۲. اهمیت ارکان عمومی در تحقق اثر مشترک

اجمالاً باید اذعان داشت که آفرینش اثر مشترک مستلزم رعایت معیارهای صریح و ضمنی حقوقی خاصی است.^۲ این معیارها ممکن است در پاره‌ای از کشورها کمی متفاوت باشند؛ اما عموماً قصد متقابل برای همکاری، ادغام و انفکاک‌ناپذیری اثر (به‌استثنای فرانسه) و مشارکت قابل توجه و بدیع طرفین در خلق اثر از عناصر کلیدی در تعیین اثر مشترک محسوب می‌شوند. فقدان هریک از مؤلفه‌های مذکور، نافی تحقق اثر مشترک محسوب می‌شوند. نکته مهمی که در اینجا باید به آن اشاره کرد، این است که امروزه بسیاری از آثاری که ما روزانه با آن مواجه می‌شویم، توسط هوش مصنوعی تولید می‌شوند و دخالت انسانی در تولید اثر، یا کم است یا اصلاً وجود ندارد. پرسش این است: آیا می‌توان وضعیتی را پیش‌بینی کرد که اثر مشترک حاصل کار هوش مصنوعی و انسان باشد؟ در پاسخ باید گفت که در حال حاضر، مقررات کپی‌رایت چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی، هوش مصنوعی را به‌عنوان پدیدآورنده اثر نمی‌شناسد. موضوع اصالت و خلاقیت در هوش مصنوعی به دلیل اینکه آثار تولید شده اغلب بر داده‌ها، الگوها و الگوریتم‌های موجود متکی‌اند، منتفی است. بنابراین، با توجه به فقدان شخصیت حقوقی هوش مصنوعی، آثار تولید شده توسط آن را حتی نمی‌توان در قالب اثر مشترک برنامه‌نویس و هوش مصنوعی یا اثر مشترک کاربر و هوش مصنوعی طبقه‌بندی کرد. با فقدان مؤلفه‌های قصد و شخصیت حقوقی هوش مصنوعی و قابل حمایت بودن خروجی‌های آن، چنین آثاری متعلق به شخصی (کاربر یا برنامه‌نویس) است که تولید اثر را فعال کرده است.^۳

۱.۲.۱. قصد مشترک

در نظام حقوقی ایران مانند حقوق ایالات متحده آمریکا^۴ قصد مشترک در زمان خلق اثر از شرایط تحقق اثر مشترک است؛ چراکه اثر مشترک، که حقوق و مسئولیت‌هایی را برای طرفین ایجاد می‌کند، باید ناشی از اراده انشایی طرفین باشد که بدون آن، اثر مشترک محقق نمی‌شود. وجود اثر مشترک، فرع بر وجود اراده‌های انشایی است. در دعوی Neudorf v Nettwerk Productions Ltd.^۵ قاضی کانادایی با استفاده از رویه قضایی ایالات متحده، بیان داشت که برای تحقق اثر مشترک، هر پدیدآورنده‌ای باید ثابت کند که در زمان تولید اثر، او این اقدام را به قصد خلق اثر مشترک انجام داده است. در این دعوا، خواهان قصد طرفین را برای خلق اثر مشترک ثابت نکرده است؛ بنابراین، ادعای وی مبنی بر اعلام مالکیت مشترک کپی‌رایت در آهنگ ساخته‌شده مردود است. در پرونده Childress v Taylor^۶ دادگاه بیان داشت که هیچ دلیلی

^۱ Goldstein and Hugenholtz, Op. Cit., P 250.

^۲ McChrystal, Stanley A. "Joint authorship: What is joint authorship and how does it affect your rights and responsibilities", 2024. Available at: <https://fastercapital.com/content/Joint-authorship--What-is-joint-authorship-and-how-does-it-affect-your-rights-and-responsibilities.html/>

^۳ رجوع کنید به: ساواری، پرویز، «چالش‌های پیش‌روی رژیم کپی‌رایت انسان‌محور با تحولات هوش مصنوعی»، فصلنامه پژوهش‌های حقوق اقتصادی و تجاری، دوره ۲، شماره ۳، ۱۴۰۳، ص ۱۱-۴۰.

^۴ Childress v Taylor, 945 F (2d) 500 (2nd Cir 1991).

^۵ 1999 Ca LII 7014 (BCSC).

^۶ 945 F (2d) 500 (2nd Cir 1991).

مبنی بر اینکه، Childress قصد داشته، Taylor را به عنوان یک نویسنده مشترک در نظر بگیرد نیافته است. ارتباطات و مذاکرات قراردادی طرفین نیز نشان دهنده فقدان قصد متقابل برای خلق اثر مشترک بوده است. دادگاه نتیجه می گیرد که اگرچه اقدامات تیلور ارزشمند بوده است، مقررات کپی رایت به او اجازه نمی دهد که از حقوق پدیدآورنده اثر مشترک برخوردار شود. نقش تیلور صرفاً چیزی در حد ارائه مشاوره و ابراز ایده بوده است. در پرونده ¹ Seggie v. Roofdog Games Inc آقای Seggie مدعی اثر مشترک در یک بازی رایانه ای شد و دعوایی علیه شرکت Roofdog Games و بنیان گذار آن آقای Germain اقامه کرد. محتوای موجود در بازی و تصاویر مربوط، تا حدودی حاصل تلاش های خواهان بود که به نظر دادگاه، برخی از آنها خلاقیت محدودی داشتند. این تصاویر توسط آقای ژرمن استفاده و در بازی رایانه ای گنجانده شد. کد بازی توسط آقای Germain، برنامه نویس و صاحب شرکت Roofdog Games نوشته شده بود. دادگاه خاطرنشان کرد، بدون تلاش ژرمن، این بازی ویدیویی نمی توانست موجودیت یابد. دادگاه همچنین رفتارها و پیام های ردوبدل شده بین طرفین را برای احراز قصد مشترک آنها تجزیه و تحلیل و بیان کرد که رفتار و اقدامات آقای Seggie به مثابه رفتار و اقدامات پدیدآورنده مشترک تلقی نمی شود: خواهان بدون اینکه توقع سهمی از سود داشته باشد، به عنوان یک تحسین کننده و نه به عنوان یکی از مؤلفین نرم افزار، ضمن تحسین آقای ژرمن، به وی تبریک می گوید. در نهایت، تصمیم دادگاه بر این مبنا قرار می گیرد که طرفین قصد مشترکی برای ایجاد اثر مشترک نداشته اند. آقای ژرمن تنها کدنویس بازی بوده و این اختیار را داشته است که اقدامات یا پیشنهادات آقای Seggie را بپذیرد یا رد کند. در پرونده Whelan Association Inc v Jaslow Dental Laboratory Inc² دادگاه بیان داشت: دلایلی که نشان دهد طرفین قصد داشته اند مشارکت های جاسلو، جزو اثر مشترک تلقی شود دیده نمی شود. اقدامات جاسلو به اندازه کافی اهمیت نداشته است تا او را به عنوان یکی از مؤلفین این سیستم معرفی کند. در پرونده ⁴ Neugebauer v. Labieniec دادگاه بیان کرد که شواهد نشان می دهد بین طرفین قرارداد شفاهی منعقد شده بود که بر مبنای آن، قصد داشته اند به عنوان مؤلفین مشترک، اثر مشترکی را تولید کنند. دادگاه در رأی صادره خود به شرح یادشده، به دعوای ⁵ Drapeau c Girard نیز اشاره کرد؛ پرونده ای که به موجب آن دادگاه استیناف معتقد بود برای احراز قصد مشترک می توان به رفتار طرفین پس از انتشار اثر نیز توجه کرد.

۱.۲.۲. تفکیک ناپذیری

بسیاری از نویسندگان معتقدند که علاوه بر قصد مشترک، رکن تفکیک ناپذیری نیز از مؤلفه های خلق اثر مشترک محسوب می شود.⁶ در همین راستا، قسمت دوم ماده ۱۱ آیین نامه اجرایی قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم افزارهای چنین تصریح می دارد:

«... در صورتی که کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد اثر مشترک نامیده می شود و حقوق ناشی از آن حق مشاع پدیدآورندگان است».

¹ 2015 QCCS 6462, at paras 61 and 65.

² 609 F Supp 1307 (US Dist 1985), aff'd 797 F (2d) 1222 (3d Cir 1986).

³ 609 F Supp 1307 (US Dist 1985), aff'd 797 F (2d) 1222 (3d Cir 1986).

⁴ (2009), 349 F.T.R. 53 (FC).

⁵ [2003] RJQ 2539.

⁶ Shortt, Michael. "Seggie v. Roofdog Games Inc.: Who is the Author of Videogame Software for Copyright Purposes?" 2016. Available at:

www.fasken.com/en/knowledge/2016/05/intellectualpropertybulletin-20160519/

پرسشی که اینجا مطرح می‌شود این است که «تفکیک‌ناپذیری» مورد نیاز با چه معیاری مورد سنجش قرار می‌گیرد؟ در یک بررسی تطبیقی، اجمالاً باید گفت که برخی از کشورها مانند آمریکا، ایران، بریتانیا، استرالیا و کانادا عنصر «تفکیک‌ناپذیری» مورد نیاز برای مشارکت را به‌صورت انتزاعی و بدون توجه به فاکتورهای اقتصادی می‌سنجند.^۱ برای مثال، کد 10(1) قانون کپی‌رایت، طرح‌ها و اختراعات بریتانیا ۱۹۸۸، اثری را که با همکاری دو یا چند نویسنده تولید شده و در آن سهم هر نویسنده از نویسنده یا نویسندگان دیگر مجزا نیست، مدنظر قرار می‌دهد. دادگاه تجدیدنظر فرانسه این شرط را صرفاً به‌عنوان «تلاش خلاق هماهنگ که به‌طور مشترک توسط چندین نویسنده محقق شده است» بیان کرده است.^۲ این امر درحالی است که بعضی از کشورها ادغام مورد نیاز را از نظر اقتصادی می‌سنجند. برای مثال، قانون آلمان و ژاپن، نه‌تنها مقرر می‌دارند که «چند نفر به‌طور مشترک اثری را خلق کرده باشند»، بلکه صراحتاً اضافه می‌کنند که «نتوان از مشارکت‌های مربوط به‌طور جداگانه بهره‌برداری کرد».^۳

پرسش دیگری که اینجا مطرح می‌شود این است که مشارکت تا چه حد باید جدایی‌ناپذیر باشد؟

دادگاه عالی کبک کانادا در پرونده *Seggie v. Roofdog Games Inc.*^۴ بیان داشت: مشارکت نویسندگان باید به‌نوعی ترکیب شده باشند که قابل تشخیص و تمییز از یکدیگر نباشند. مشارکت‌های *Seggie* در این اثر جزئی بوده و به عناصر گرافیکی گسسته محدود می‌شده است. ضمناً، سهم وی در این مشارکت از سهم *Germain* قابل تشخیص و تمییز بوده است. این بازی می‌توانست حتی بدون بهره‌برداری از کارهای هنری *Seggie*، به‌صورت آنلاین مورد استفاده قرار گیرد. به‌علاوه، *Seggie* اصلاً در زنجیره کدنویسی نیز درگیر نبوده است. در نتیجه این تجزیه و تحلیل حقوقی به شرح فوق، قاضی به این نتیجه رسید که *Seggie* یکی از مؤلفین برنامه رایانه‌ای بازی *Extreme Road Trip* نیست.

۱.۲.۳. مشارکت قابل توجه و بدیع

در نظام‌های حقوقی، مشارکت فعالانه و خلاقانه (اصیل) افراد یکی دیگر از شرایط لازم برای تحقق اثر مشترک است.^۵ درحالی‌که میزان مشارکت ممکن است بسته به ماهیت اثر متفاوت باشد؛ ضروری است که سهم مشارکت هر پدیدآورنده سطحی نباشد. این پرسش مطرح می‌شود که چگونه می‌توان تعیین کرد که اقدامات فرد به آستانه تحقق اثر مشترک رسیده است؟ قانون کپی‌رایت، طرح‌ها و اختراعات مصوب ۱۹۸۸ و رویه قضایی بریتانیا معیار «سهم قابل توجه» را برای تحقق اثر مشترک تعیین کرده‌اند. با اشاره به این ضابطه، دانیلا سیم ون استدلال می‌کند که پدیدآورندگان اثر مشترک باید مهارت‌های قابل‌توجهی را در خلق اثر به‌کار برده باشند. در مشارکت باید سطحی از خلاقیت فکری معتبر وجود داشته باشد؛ یعنی هر مشارکتی باید اصیل و بیانگر خلاقیت فکری خود نویسنده باشد.^۶ دکترین در نظام حقوقی آمریکا دو رویکرد برای تفسیر الزامات مشارکت مطرح کرده است:

^۱ Goldstein and Hugenholtz, Op. Cit., P 249.

^۲ *Le Brun v. SA Braesheather*, Cass. 1st Civ. Chamber, Oct. 18, 1994, 164 R.I.D.A. 304, 308 (1995).

^۳ Germany, Copyright Act Art. 8(1). See also Japan, Copyright Act Art. 2(1)(xii).

^۴ *Seggie v. Roofdog Games*, 2015 QCCS 6462.

^۵ Faster Capital, "Joint authorship: What is joint authorship and how does it affect your rights and responsibilities", 2024. Available at: <https://fastercapital.com/content/Joint-authorship--What-is-joint-authorship-and-how-does-it-affect-your-rights-and-responsibilities.html/>

^۶ Daniela, Simone. *Copyright and Collective Authorship*, Cambridge University Press, 2019, P 38; See also: Julia Kogan و Nicholas Martin & other [2019] EWCA Civ 1645; 13; Fritz, Johannes. "The notion of 'authorship' under EU law—who can be an author and what makes one an author? An analysis of the legislative framework and case law", *Journal of Intellectual Property Law and Practice*, 2024; Lattacher, Op. Cit., 54 at 61.

اول رویکرد گلدشتاین؛ یعنی تحقق اثر مشترک مستلزم مشارکت در بیان خلاقانه در اثر مشترک توسط هر مشارکت‌کننده است. این امر به این معنی است که صرف ایده، اصلاح یا پیشنهاد به‌تنهایی مشارکت را به وجود نمی‌آورد؛ بلکه باید در یک وسیله ملموس نیز تثبیت شود.^۱ این رویکرد مورد توجه دادگاه‌های ایالات متحده قرار گرفته است.^۲ رویکرد دوم، رویکرد نیمر است که به‌طور گسترده توسط دادگاه‌های ایالات متحده رد شده است. این رویکرد صرفاً مشارکت حداقلی را بیان می‌دارد. طبق این رویکرد، هر سهمی به هر اندازه و هر شکلی که به اثر اضافه می‌شود، برای تحقق اثر مشترک کفایت می‌کند. به گفته نیمر، «هدف کپی‌رایت مبنی بر پروراندن خلاقیت به بهترین وجه، از طریق دادن پاداش به افرادی محقق می‌شود که باهم برای خلق اثر واحد تلاش می‌کنند. مقررات حمایتی کپی‌رایت هم باید به مشارکت‌کننده‌ای که ایده‌های اساسی را مطرح می‌کند و هم مشارکت‌کننده‌ای که پروژه را تکمیل می‌کند، گسترش یابد».^۳ برعکس، لسلی الن هریس و گلدشتاین معتقدند که مشارکت در قالب ابراز ایده و پیشنهاد، آموزش، راهنمایی، توصیه و ویرایش، هرچقدر هم که مفید باشند، نتیجه حاصل، اثر مشترک محسوب نمی‌شود.^۴ در پرونده Aitken, Hazen, Hoffman, Miller, P.C.^۵ v. Empire Constr. Co. دادگاه آمریکایی بر این باور بود مشتری که صرفاً به ابراز ایده‌ها و تغییرات بسنده و اختیار تأیید کار معمار را در هر مرحله از کار اعمال می‌کند، یکی از پدیدآورندگان طرح‌های معماری نیست. لازم نیست مشارکت از نظر کمی یا کیفی با مشارکت دیگری برابر باشد؛ بلکه لازم است مشارکت به آستانه قابل حمایت برسد. در دعوی^۶ Julia Kogan v Nicholas Martin & other بیان شد که لازم نیست مشارکت مؤلفین برابر باشد؛ بلکه باید مبین میزان نسبی مشارکت آنها باشد. قاضی با در نظر گرفتن تمام دلایل و احراز اینکه خانم کوگان یکی از مؤلفین اثر مشترک است، سهم او را ۲۰ درصد از اثر مشترک اعلام کرد.^۷

قاضی کانادایی در دعوی^۸ Levy v Rutley در تجزیه و تحلیل اثر مشترک بیان می‌دارد، لازم نیست مشارکت‌ها از نظر «کمی و کیفی» معادل باشند؛ بلکه کافی است که «اثر مشترک در اجرای یک طرح مشترک» محقق شود و مشارکت‌های هر نویسنده نیز قابل توجه باشد. در پرونده^۹ Childress v Taylor دادگاه اعلام کرد که تیلور به دلیل عدم مشارکت خلاقانه کافی، پدیدآورنده مشترک در اثر نبوده است. نقش وی صرفاً ارائه مشاوره و ابراز ایده بوده است که این امر به‌خودی‌خود مشارکت در خلق اثر محسوب نمی‌گردد. در پرونده آمریکایی Ashton-Tate Corporation v Richard Ross and Bravo Technologies, Inc.^{۱۰} خواننده فهرستی از دستورهای کاربر را در اختیار برنامه‌نویس (خواهان) قرار داده بود. خواننده استدلال کرد که اقدام خواهان «تثبیت ایده‌های رأس» بوده است و به همین دلیل از حمایت کپی‌رایت برخوردار است.

^۱. Goldstein, Paul and P. Bernt Hugenholtz. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, Oxford University Press, Fourth Edition, 2019, PP 232–33; Goldstein, Paul. *Goldstein On Copyright*, Wolters Kluwer Legal and Regulatory U.S., Third Edition, 2005, § 4.2.1.2.

^۲. See: *Erickson v. Trinity Theatre, Inc.*, 13 F.3d 1061, 1069–71 (7th Cir. 1994).

^۳. Melville B. and David Nimmer. *Nimmer On Copyright*, Matthew Bender, 2002, § 6.07[A][3][a].

^۴. Harris, Lesley Ellen. *Canadian Copyright Law*, McGraw-Hill Ryerson Trade, Third Edition, 2001, P 81.

^۵. 542 F. Supp. 252, 259 (D. Neb. 1982).

^۶. [2019] EWCA Civ 1645.

^۷. Byrd, Peter. “The Tricky Issue of Joint Authorship in Copyright Works”, 2021. Available at: <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/insights/expert-insights/intellectual-property/2021/the-tricky-issue-of-joint-authorship-in-copyright-works/>

^۸. (1871), LR 6 CP 523. See also: *Neugebauer v. Labieniec*, (2009), 349 F.T.R. 53 (FC); *Neudorf v Netzwerk Productions Ltd.*, 1999 CanLII 7014 (BCSC).

^۹. 945 F (2d) 500 (2nd Cir 1991).

^{۱۰}. 916 F (2d) 516 (9th Cir 1990).

دادگاه با رد ادعای رأس مبنی بر مشارکت در تألیف اثر مشترک، به این نتیجه رسید: «تألیف مشترک مستلزم آن است که کار هر نویسنده‌ای مستقلاً قابلیت کپی‌رایت داشته‌باشد». ایده‌های رأس صرفاً فهرستی از دستورات برای کاربر بوده و فاقد هرگونه اصالت و بیان قابل حمایت است.

اگرچه در حقوق ایران، ماده ۶ قانون حمایت از مؤلفان و مصنفان مصوب ۱۳۴۸ و همچنین ماده ۱۱ آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای، «قابل توجه و بدیع» بودن مشارکت را مطرح نمی‌کنند؛ اما آنچه مسلم و مفروض است، اینکه اثر مشترک مستلزم آن است که قابلیت کپی‌رایت را داشته باشد و این قابلیت زمانی محقق می‌شود که هر مشارکتی اصیل و بیانگر خلاقیت فکری خود نویسنده باشد؛ در غیر این صورت، اثر مشترک محقق نمی‌شود.^۱ ازسوی دیگر، با توجه به اینکه مقررات یادشده، کلی و هیچ‌گونه اشاره‌ای به سطح کمیت و کیفیت مشارکت نمی‌کنند؛ لذا در حقوق ایران هم لازم نیست مشارکت از نظر کمّی یا کیفی با مشارکت دیگری برابر باشد؛ بلکه لازم است هرکدام از مشارکت‌ها به آستانه قابل حمایت برسد.

گرچه ضابطه «سهم قابل توجه» یا «مشارکت کافی» از مؤلفه‌های مهم اثر مشترک محسوب می‌شود؛ بااین‌حال، مورد انتقاد نویسندگان قرار گرفته است. زیمر^۲ و بعضی از نویسندگان بر این باورند که ضابطه «مشارکت قابل توجه» یا «مشارکت کافی»، عبارت کلی، ابهام‌آمیز و پیچیده است که میزان و حدود آن مشخص نیست.^۳ زیمر ضابطه «مشارکت کافی» برای تحقق اثر را امری پیچیده دانسته که می‌تواند به تفاسیر متناقض منتهی شود.

۲. حمایت‌های قانونی از برنامه رایانه‌ای و اهمیت کدنویسی در آفرینش اثر مشترک

۲.۱. حمایت‌های قانونی از برنامه رایانه‌ای (کد منبع و کد شیء)

مهم‌ترین مرحله از مراحل حیات توسعه برنامه، کدنویسی است که منجر به نگارش کد منبع می‌شود. متن این کدها ممکن است چند خط یا میلیون‌ها خط باشد. کدهای منبع، دستورالعمل‌های برنامه رایانه‌ای محسوب و به‌عنوان عنصر اصلی مورد حمایت در رژیم حقوقی کپی‌رایت تلقی می‌شوند.^۴ کد منبع که ساخته و پرداخته الگوریتم‌ها هستند، با استفاده از نرم‌افزار اختصاصی که به آن «کامپایلر» گفته می‌شود، به «کد شیء»^۵ (صفر و یک) «کامپایل» می‌شود؛ یعنی به‌شکلی در می‌آید که برای رایانه قابل فهم و اجرا باشد. اما این نمایش به‌صورت نمادهای ۰ و ۱، به‌نوعی قراردادی برای استفاده انسان است. پردازنده کامپیوتر این نمادها را به‌عنوان مقادیر مختلف ولتاژ الکتریکی می‌خواند. وقتی کد منبع نوشته و یا کامپایل می‌شود؛ یعنی در یک رسانه ملموس تثبیت می‌شود و حق مؤلف آن به‌صورت خودکار محقق می‌گردد. حقوق فکری نرم‌افزار متعلق به شخصی است که آن کد یا نرم‌افزار را ایجاد کرده است.^۶ پس از نگارش کد منبع، اخذ

^۱. همین معنا را می‌توان از بندهای ۳ و ۱۴ ماده ۱ لایحه حمایت از مالکیت فکری مصوب ۱۳۹۳/۷/۲ هیئت وزیران استنباط کرد.

^۲. Lior, Zemer. *The Idea of Authorship in Copyright*, Ashgate Publishing, Ltd., 2007, P 191; 16. Lior, Zemer. "Contribution and Collaboration in Joint Authorship: Too Many Misconceptions", *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Volume 1, Issue 4, 2006, PP 283, 285.

^۳. Bell, Abraham and Gideon Parchomovsky, "Copyright Trust", *100 CORNELL L.REV.*, 2014, PP 1015, 1016; Rozenzwaig-Feldman, Tehila. "The Author and the Other: Reexamining the Doctrine of Joint Authorship in Copyright Law", *Fordham Intell. Prop. Media & Ent. L.J.*, Volume 32, Issue 1, 2021, 172, at 180.

^۴. The Best Mode of Software Protection – Copyright or Patent? 2021.

^۵. «کد ماشین»، «کد باینری»، «کد هدف» و یا «کد مقصد» نیز می‌گویند.

^۶. Goldstein and Hugenholtz. Op. Cit., PP 195-196.

کپی از آن ممنوع می‌شود و صرفاً با اجازه مؤلف می‌توان از این برنامه رایانه‌ای استفاده کرد. کد منبع و کد شیء از این نظر شباهت دارند که هر دو مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های دقیق‌اند و ترتیبی را بیان می‌کنند که به‌موجب آنها، سخت‌افزار کامپیوتر انجام یک کار خاص را اجرا کند. کد شیء توسط انسان قابل خواندن و فهم نیست و واقعیت این است که در عمل، برای جلوگیری از کپی شدن آسان، برنامه‌های رایانه‌ای معمولاً فقط در قالب کد شیء به کاربران منتقل می‌شوند. عموماً کد شیء نیز مانند کد منبع توسط مقررات حق مؤلف حمایت می‌شود.^۱ دستورالعمل اتحادیه اروپا در مورد حمایت قانونی از برنامه‌های رایانه‌ای ۲۰۰۹، در بند ۲ ماده ۱ مقرر می‌دارد که حمایت مطابق با این دستورالعمل باید در هر شکلی از بیان در برنامه رایانه‌ای اعمال شود.^۲ بند ۱ ماده ۱۰ تریپس مستلزم حمایت از کپی‌رایت برای برنامه‌های رایانه‌ای چه در «کد منبع» و چه در «کد شیء» است. حمایت از کد شیء به نظر بعضی از حقوق‌دانان آن‌قدر بدیهی است که معتقدند گنجانیدن هر دو کد در بند ۱ ماده ۱۰ تریپس حشو و زائد بوده است. به عبارت دیگر، لزومی به بیان حقوقی آن در این ماده نبوده است؛ چراکه از بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون برن مشخص است که آثار ادبی و هنری در «هر شکل و شیوه بیان [آنها]» حمایت می‌شوند. با این حال، به دلیل ویژگی‌های کد شیء، به‌ویژه این واقعیت که توسط انسان قابل خواندن نیست و وجود تناقضات موجود در تفسیر دادگاه‌ها در زمان تنظیم این مقررات، به نظر می‌رسد که گنجانیدن هر دو کد منبع و شیء در بند ۱ ماده ۱۰ تریپس موجه بوده است.^۳ در مقایسه، ماده ۴ معاهده کپی‌رایت WIPO صرفاً متن بند ۱ ماده ۲ کنوانسیون برن را بدون جزئیات بیشتر تکرار می‌کند. مقررات کپی‌رایت ایالات متحده «برنامه رایانه‌ای» را به‌عنوان «مجموعه‌ای از عبارات یا دستورالعمل‌ها برای استفاده مستقیم یا غیرمستقیم در رایانه به‌منظور ایجاد یک نتیجه خاص» تعریف می‌کند.^۴ این مقررات به‌صراحت اعلام می‌دارد که منظور از دستورالعمل‌ها، همان کد منبع و کد شیء هستند. در آرای قضایی آمریکا نیز کد منبع و شیء هر دو به‌عنوان «آثار ادبی» در نظر گرفته می‌شوند. در پرونده *Apple v. Franklin Computer Corp.*^۵ که در آن دادگاه تصریح کرد که برنامه رایانه‌ای، چه در کد شیء یا کد منبع، یک «آثار ادبی» تلقی می‌شود و در مقابل کپی‌برداری غیرمجاز از آنها حمایت می‌شود.

۲.۲. اهمیت کدنویسی در اثر مشترک

رویه قضایی در اکثر کشورهای جهان مبتنی بر این واقعیت است که کد منبع و کد شیء در برنامه رایانه‌ای، نقش اساسی در تعیین مؤلف نرم‌افزار دارد.^۶ در دعوی *Seggie v. Roofdog Games Inc*^۷ آقای Seggie مدعی خلق اثر مشترک در بازی رایانه‌ای، دعوایی علیه شرکت Roofdog Games و بنیان‌گذار آن آقای Germain اقامه کرد. واقعیتی که دادگاه به آن اشاره کرد، این امر بود که آقای Germain تنها نویسنده کدهای نرم‌افزار بازی ویدئویی بوده است. خواهان این دعوا،

^۲. Stephenson Law, "Intellectual Property in Software", 2018. Available at: <https://www.stephenson.law/blog/intellectual-property-in-software/>

^۳. Wery, Etienne. "Legal Protection of a Computer Program", 2017. Available at: <https://www.droit-technologie.org/contentieux/it-ip-litigation-in-europe-legal-protection-of-a-computer-program/>

^۳. Ricketson, S. and Jane C Ginsburg. *International Copyright and Neighbouring Rights: The Berne Convention and Beyond*, Volume 1, Oxford University Press, Second Edition, 2006, PP 516-517.

^۴. 17 U.S.C. § 101 (2020); U.S. Copyright Office, *Compendium of U.S Copyright Office Practices, Glossary*, Third Edition, 2017.

^۵. 714 F.2d 1240 (3d Cir. 1983).

^۶. Stobbe, Richard. "What Qualifies as Joint Authorship of Software?" *Canadian Intellectual Property Review*, Volum 32, 2016, PP 39-40.

^۷. *Seggie v. Roofdog Games Inc*, 2015 QCCS 6462, at paras 61 and 65.

آقای Seggie، صرفاً یک تصویرگر بوده است، نه یک برنامه‌نویس و در نگارش کد منبع، مشارکتی نداشته است. دادگاهی در بریتانیا در پرونده ¹ Cyprotex Discovery Limited v The University of Sheffield بر اهمیت کدنویسی تأکید می‌کند. در این پرونده، یکی از کارمندان شرکت، Cyprotex، وظیفه نوشتن کدهای رایانه‌ای را در یک پروژه مشترک با دانشگاه شفیلد داشت. کارمند دانشگاه، دکتر رستمی، درخصوص مشخصات فنی و الزامات این برنامه به صورت تخصصی کمک می‌کرد؛ اما در نگارش کدها هیچ اقدامی را انجام نمی‌داد. دادگاه استیناف در تصمیم خود اعلام کرد که کارمند Cyprotex به تنهایی پدیدآورنده نرم‌افزار بوده است و دکتر رستمی پدیدآورنده مشترک برنامه تلقی نمی‌شود. دادگاه بدوی در این پرونده با استناد به استدلال موجود در پرونده ² Fylde اظهار داشت: حمایت ناشی از کپی‌رایت به فرایند خلق یک اثر مربوط می‌شود و نه به ایده‌های موجود در آن و نه به عملکرد یا محصول نهایی که حاصل می‌شود. در برنامه‌نویسی رایانه، آنچه قابلیت حمایت دارد، کدهایی است که توسط برنامه‌نویس نوشته می‌شود. رأی صادره در پرونده مذکور، منعکس‌کننده استدلال‌های موجود در پرونده‌های آمریکایی Whelan و ³ SOS است. در دعوی Whelan Association Inc., v Jaslow Dental Laboratory Inc.⁴، برنامه‌نویسی بود که مأمور توسعه یک برنامه رایانه‌ای برای خواننده، Jaslow، شد. ولان از نزدیک با جاسلو کار کرد تا ویژگی‌ها و عملکردهای لازم را تعیین کند. اگرچه جاسلو پیشنهادهایی برای اصلاح برنامه ارائه و حتی ایده‌هایی برای طراحی برخی از صفحه‌نمایش‌ها ارائه کرد، این ولان بود که این ایده‌ها را با نوشتن کد نرم‌افزار پیاده‌سازی کرد. دادگاه بدوی خاطرنشان کرد، گرچه اطلاعات و توصیه‌هایی که جاسلو ارائه کرده بود کمی بیشتر از آنچه در عرف کسب‌وکار طراحی یک سیستم رایانه‌ای رایج است، بوده، چنین کمک‌های عمومی به مؤلف باعث نمی‌شود که جاسلو خالق اثر و حتی نویسنده مشترک تلقی شود. این امر شبیه به این موضوع است که مالکی برای یک معمار، نوع ساختمانی را که معمار قرار است برای مالک طراحی کند توضیح دهد. نقشه‌های معماری توسط مالک به رشته نگارش در نمی‌آید؛ مهم نیست که ایده‌ها و محدودیت‌های بیان شده توسط مالک چقدر واجد جزئیات باشد.

به‌طور مشابه، در پرونده ⁵ Ashton-Tate Corp v Ross دادگاه آمریکایی موضوع را به این شکل بیان کرد: اغلب دشوار است که مرز بین ایده و بیان ایده را تعیین کنیم. در زمینه برنامه‌نویسی رایانه‌ای، هنگامی که برنامه به مرحله توسعه کد منبع یا کد باینری می‌رسد (بیان ایده)، این مرحله است که مشمول حمایت از کپی‌رایت می‌شود. دادگاه در رد مشارکت خواننده، بیان داشت که مشارکت خواننده صرفاً تهیه فهرستی از دستورات (ایده) کاربری بوده است و لا غیر.

پرسشی که به نوعی درباره موضوع مورد بحث مطرح می‌شود، این است که آیا تست نرم‌افزار و استفاده از بازخورد آن تست، که ممکن است منجر به تغییرات یا اصلاحاتی در نرم‌افزار شود، می‌تواند به مثابه مشارکت در تولید نرم‌افزار تلقی شود یا خیر؟ در پرونده بریتانیایی ⁶ Fylde Microsystems Ltd., v Key Radio Systems Ltd اختلافی بین دو شرکت یادشده، که در طراحی نرم‌افزارهای خاص همکاری داشتند، مطرح شد. Key Radio سازنده سخت‌افزار (خواننده)، که موافقت کرده بود به عنوان توزیع‌کننده نرم‌افزار عمل کند، مدعی تألیف مشترک در کد منبع شد و ادعا کرد مشارکت‌هایش

¹. [2004] EWCA Civ 380.

². *Fylde Microsystems Ltd v Key Radio Systems Ltd*, [1998] EWHC Patents 340.

³. *SOS Inc., v Payday Inc.*, 886 F (2d) 1081 (9th Cir 1989).

⁴. 609 F Supp 1307 (US Dist 1985), aff'd 797 F (2d) 1222 (3d Cir 1986).

⁵. 728 F Supp 597 (ND Cal 1989), aff'd 916 F (2d) 516 (9th Cir 1990).

⁶. [1998] EWHC Patents 340. *Fylde Microsystems Ltd v Key Radio Systems Ltd*, [1998] EWHC Patents 340.

به او این حق را می‌دهد که به‌عنوان مؤلف مشترک برنامه رایانه‌ای مربوط، حقوقی را مطالبه کند. خواننده به کد منبع نرم‌افزار دسترسی داشت و کمک‌ها و تنظیماتی را پیشنهاد کرده بود. قاضی دادگاه براساس درک خود از اجزای سخت‌افزاری، کمک‌ها و تنظیمات خواننده را «گسترده و از نظر فنی پیچیده» تلقی کرد. دادگاه ضابطه اثر مشترک را با این پرسش‌ها مطرح کرد: آیا خواننده مهارت و کار لازم را انجام داده است یا خیر؟ اگر پاسخ مثبت باشد، باید دید که آیا مشارکت او به‌اندازه کافی قابل توجه بوده است یا خیر؟

اگرچه مشارکت‌های انجام‌شده توسط خواننده، گسترده و از نظر فنی پیچیده، ارزشمند و زمان‌بر بود، از نظر دادگاه، به‌منزله مشارکت در نگارش کد منبع تلقی نشد. دادگاه بیان داشت تلقی مشارکت در یک اثر واجد کپی‌رایت بستگی به مهارت‌های استفاده شده دارد. مشارکت‌های خواننده برای واجد شرایط شدن به‌عنوان مؤلف مشترک ناکافی بوده است؛ زیرا شرایط موردنیاز کپی‌رایت را برآورده نمی‌کند. تست برنامه رایانه‌ای در این مورد، نه‌تنها کافی نبوده، بلکه قصد متقابل برای خلق اثر مشترک نیز موجود نبوده است. گرچه خواننده با توسعه یک تکنیک خاص، تعامل بین سخت‌افزار و نرم‌افزار را بهبود بخشید و خواهان آن را در نرم‌افزار خود پیاده‌سازی کرد، بااین‌حال، این خواهان بود که مشارکت‌های خواننده را در برنامه نرم‌افزاری کدگذاری کرد. در نهایت، دادگاه به نفع خواهان رأی داد و بیان کرد که مالکیت انحصاری کپی‌رایت در نرم‌افزار KEYPORT متعلق به خواهان است و خواننده با تکثیر غیرمجاز این نرم‌افزار در حقیقت حقوق کپی‌رایت خواهان را نقض کرده است.

حقوق ایران درخصوص اهمیت کدنویسی در اثر مشترک، ساکت است؛ اما با مدنظر قرار دادن اهمیت کدنویسی و مقررات خاص حمایتی کپی‌رایت برنامه رایانه‌ای، چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی، رویه قضایی و دکترین که این حمایت‌های خاص محدود به کدهای رایانه‌ای شده است و با امعان‌نظر به اینکه مقررات کپی‌رایت به‌نوعی جنبه بین‌المللی هم دارند؛ لذا در راستای هماهنگی با دیگر کشورها و استانداردهای معمول و اینکه مقررات ایران نیز از همین کشورهای غربی اقتباس شده است، این نتیجه حاصل می‌شود که در نظام مقررات کپی‌رایت ایران هم این حمایت‌ها محدود به کدهای رایانه‌ای است و اقداماتی چون آموزش، راهنمایی، مذاکره و مصاحبه، ابراز ایده یا پیشنهاد، توصیه، کمک فنی، مشاوره‌ای، سازمانی و یا مادی هرچقدر هم که مفید باشند، بدون کمک به ساختار برنامه رایانه‌ای (کدها) منتهی به تحقق اثر مشترک نمی‌شوند.

۲.۳. فقدان کدنویسی در آفرینش و مواردی که ممکن است مشارکت محسوب نشوند

همان‌طور که بحث شد، مشارکت باید فراتر از ارائه پیشنهاد، طرح ایده و نگارش صرف باشد. اگر فقط یکی از همکاران مسئول تصمیم‌گیری خلاقانه باشد، نقش دیگری ممکن است به‌عنوان محرر یا کاتب تقلیل یابد.^۱ مدعی مشارکت باید سهم قابل‌توجهی در خلق اثر داشته باشد. با این معیار، حتی برنامه‌نویسی که صرفاً به‌عنوان محرر عمل می‌کند، اگر دستورالعمل‌های یک توسعه‌دهنده ارشد را درمورد کد نرم‌افزار خاصی که باید نوشته شود کلمه به کلمه بنویسد، مؤلف محسوب نمی‌شود، مگر اینکه در امر نگارش کدها نقش خلاقانه داشته باشد.^۲ به همین ترتیب، اگر شخصی به نویسنده برنامه فقط کمک فنی، مشاوره‌ای، سازمانی یا مادی ارائه کند یا در اخذ هرگونه

^۱ Hugenholtz, P. Bernt and João Pedro Quintais. "Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?" *IIC-International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Volume 52, 2021, PP 1190, 1207; Fritz, Op. Cit.

^۲ *John Maryon International Ltd v New Brunswick Telephone Co Ltd* (1982), 141 DLR (3d) 193 (NBCA), at 244.

اسنادی از جمله اسناد مربوط به ثبت رسمی برنامه، به نویسنده کمک کرده یا نظارتی در آن داشته باشد، چنین شخصی به دلیل عدم مشارکت خلاقانه، به عنوان مؤلف مشترک برنامه خلق شده شناخته نمی‌شود.^۱ بررسی رویه قضایی^۲ و نظرات نویسندگان^۳ نشان می‌دهد فردی که نظر می‌دهد، ویرایش یا تغییراتی را در یک اثر پیشنهاد می‌کند^۴ یا استادی که اصلاحات و بازنگری‌هایی را در مقاله یک دانشجو ابراز می‌دارد،^۵ لزوماً یکی از پدیدآورندگان آن اثر محسوب نخواهد شد، مگر اینکه مشارکت‌ها به اندازه‌ای باشند که بخش ملموسی از ایده در اثر را بیان کند. در مورد ویراستاران و دستیاران پژوهشی نیز به دلیل فقدان قصد و تلاش خلاقانه در خلق اثر، نامبرندگان جزو پدیدآورندگان آن اثر محسوب نخواهند شد.^۶ در پرونده *Payday, SOS Inc v Payday Inc*^۷ ادعا کرد که یکی از نویسندگان برنامه رایانه‌ای پرداخت حقوق بوده است که شرکت SOS ادعای مالکیت انحصاری آن را داشت. رأی دادگاه بدین مضمون بود که کمک‌های Payday صرفاً «کمک عمومی به نویسنده» بوده است. Payday در هیچ کدنویسی واقعی شرکت نکرده بود. او فاقد هرگونه تجربه برنامه‌نویسی یا تخصص رایانه‌ای بود. دادگاه در تصمیم‌گیری خود مبنی بر اینکه SOS تنها مالک نرم‌افزار است، چنین حکم داد: «برای اینکه فردی مؤلف نرم‌افزار تلقی گردد؛ باید چیزی بیش از صرف راهنمایی و پیشنهاد ایده ارائه کرده باشد. شخص باید ایده را با یک بیان ملموس و تثبیت‌شده ارائه کند».

موضوع دیگری که می‌توان اینجا مطرح کرد این است که یک تیم توسعه نرم‌افزاری ممکن است مجموعه‌ای از مصاحبه‌ها، مذاکرات و جلسات برنامه‌ریزی را برای درک عملکردهای موردنیاز در مورد نرم‌افزار انجام دهد. این امر ممکن است داخل یک شرکت، بین توسعه‌دهندگان، تیم توسعه یا تیم فروش محصول یا بین یک توسعه‌دهنده نرم‌افزار مستقل و مشتری که برنامه را سفارش داده است، رخ دهد.^۸ پرسش این است که آیا مصاحبه‌ها، مذاکرات و جلسات برنامه‌ریزی برای تهیه نرم‌افزار می‌تواند موجب ایجاد اثر مشترک گردد یا خیر؟ در پرونده *Hager v ECW*^۹ *Press Ltd* خاطرنشان شد که براساس قوانین انگلیس و کانادا، تأنجا که به مصاحبه‌های خصوصی مربوط می‌شود، شخصی که اظهارات شفاهی را به شکل تثبیت‌شده ابراز می‌دارد، کپی‌رایت آن را تحصیل می‌کند و مبتکر اثر محسوب می‌شود و مصاحبه‌شونده نمی‌تواند ادعای مالکیت مشترک در اثر را مطرح کند. به طور مشابه، در صورت فقدان هرگونه توافق عکس، برنامه‌نویسی که برای تهیه یک برنامه نرم‌افزاری با مشتری به منظور درک اهداف تجاری وی «مصاحبه» می‌کند، زمانی که برنامه‌نویس اظهارات شفاهی را به شکل تثبیت‌شده در قالب کد تغییر می‌دهد، نویسنده آن برنامه است.^{۱۰}

^۱. Zuykov, Sergey. what rights does the author of a computer program and database have? 2020. Available at: <https://zuykov.com/en/about/articles/what-rights-does-author-computer-program-and-datab/>

^۲. *Stuart v Barrett*, [1994] EMLR 448 (Ch B); *Dolmage v Erskine* (2003), CPR (4th) 495 (Ont Sup Ct J); *Kantel v Grant*, [1933] Ex CR 84; *Royal Doulton Tableware Ltd v Cassidy's Ltd* (1984), 1 CPR (3d) 214 at 230 (FCTD).

^۳. Lesley, Op. Cit., at 81.

^۴. *Dion v Trottier* (1986), 9 CIPR 258 (Qc SC), at paras 28 and 87.

^۵. *Boudreau v Lin*, (1997), 150 DLR (4th) 324 at para 30, 75 CPR (3d) 1 (Ont SC).

^۶. *Childress v Taylor*, 945 F (2d) 500 (2nd Cir 1991) at 507.

^۷. 886 F (2d) 1081 (9th Cir 1989).

^۸. Stobbe, Richard, Op. Cit., P 38.

^۹. [1999] 2 FC 287 at para 24, 85 CPR (3d) 289.

^{۱۰}. *Gould Estate v Stoddart Publishing Co.*, (1996), 30 OR (3d) 520 (Gen Div), aff'd (1998), 39 OR (3d) 545, 80 CPR (3d) 161 (CA).

نتیجه‌گیری

از مباحث تطبیقی مذکور چنین دریافت می‌شود که برای برخورداری از مقررات حمایتی کپی‌رایت در اثر مشترک، مشارکت پدیدآورنده باید فراتر از صرف ابراز ایده باشد. مشارکت باید به‌نحوی باشد که ایده‌های اصلی، الگوریتم‌ها و دستورالعمل‌ها در قالب کدهای رایانه‌ای نمود پیدا کنند. اثر زمانی مشترک محسوب می‌شود که عموماً واجد این الزامات کلیدی باشد:

اولاً، ایجاد اثر مشترک باید براساس حقایق موضوعی و حکمی، متضمن قصد متقابل طرفین باشد. ثانیاً، مشارکت پدیدآورندگان باید درهم‌تنیده و غیرقابل تفکیک باشد. در غیر این صورت، عموماً مشارکتی محقق نمی‌شود (به استثنای فرانسه).

ثالثاً، اگرچه لازم نیست مشارکت‌ها از نظر «کمی و کیفی» یکسان باشند، برای محقق کردن ضابطه اصالت، مشارکت هر پدیدآورنده باید قابل توجه و خلاقانه باشد.

با مدنظر قرار دادن اهمیت کدنویسی در اثر مشترک نرم‌افزاری، این اقدامات مشارکت محسوب نمی‌شوند: اولاً، صرف آموزش، راهنمایی، مذاکره و مصاحبه برای تحقق اثر مشترک کافی نیست. ثانیاً، در مواردی که مشارکت صرفاً در قالب ابراز ایده یا پیشنهاد باشد و مؤلف در قبول یا رد آنها آزاد باشد، این حق را به مشارکت‌کننده نمی‌دهد که به‌عنوان پدیدآورنده مشترک در نظر گرفته شود. ایده‌ها، پیشنهادها و توصیه‌ها هرچقدر هم که مفید باشند، بدون کمک به ساختار برنامه رایانه‌ای، منتهی به تحقق اثر مشترک نمی‌شوند. اگر فعالیت فقط یکی از همکاران منتهی به تولید اثر خلاقانه شود، نقش دیگری ممکن است تا سطح یک محرر یا کاتب تقلیل یابد. ثالثاً، اقداماتی مانند کمک فنی، مشاوره‌ای، سازمانی یا مادی، نظارت و تسهیل در ثبت رسمی برنامه، به دلیل عدم مشارکت خلاقانه، مشارکت در خلق اثر نرم‌افزاری محسوب نمی‌شود.

رابعاً، دعای مورد بحث در این مقاله نشان داد که سناریوها و ادعاهای مختلفی ممکن است درخصوص مشارکت در خلق اثر مطرح شوند؛ مثلاً مشارکت در قالب ارائه آموزش، ایده‌ها، توصیه‌ها و پیشنهادها، مشارکت در آزمایش نرم‌افزار، مشارکت از طریق مذاکره و مصاحبه. مهم است به یاد داشته باشیم که مقررات پیش‌فرض کپی‌رایت فقط از بیان مادی یک ایده حمایت می‌کند و نه از خود ایده. بنابراین، وقتی توسعه‌دهنده‌ای توصیه، راهنمایی، پیشنهاد و ایده فردی را به کدهای برنامه رایانه‌ای تبدیل می‌کند، مالکیت نرم‌افزار را خواهد داشت؛ مگر اینکه توافق دیگری شده باشد. به عبارت دیگر، پیش‌فرض قانونی تخصیص مالکیت را می‌توان با قرارداد کتبی تغییر داد. اگر بناست موارد یادشده به‌عنوان قسمتی از اثر مشترک تلقی شود، ایمن‌ترین و مؤثرترین راه، تهیه یک قرارداد دقیق است که به‌طور خاص حقوق مالکیت طرفین و نحوه اشتراک آنها در مالکیت و کنترل اثر را مشخص کند.

References

Books

1. Daniela, Simone. *Copyright and Collective Authorship*, Cambridge University Press, 2019.
2. Goldstein, Paul and P. Bernt Hugenholtz. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, Oxford University, Inc., 2012.
3. Goldstein, Paul and P. Bernt Hugenholtz. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, Oxford University Press, Fourth Edition, 2019.
4. Goldstein, Paul. *Goldstein On Copyright*, Wolters Kluwer Legal and Regulatory U.S., Third Edition, 2005.

5. Harris, Lesley Ellen. *Canadian Copyright Law*, McGraw-Hill Ryerson Trade, Third Edition, 2001.
6. Kamina, Pascal. *Film Copyright in the European Union*, Cambridge University Press, 2016.
7. Lior, Zemer. *The Idea of Authorship in Copyright*, Ashgate Publishing, Ltd., 2007.
8. Melville B. and David Nimmer. *Nimmer On Copyright*, Matthew Bender, 2002.
9. Ricketson, S. and Jane C Ginsburg. *International Copyright and Neighbouring Rights: The Berne Convention and Beyond*, Volume 1, Oxford University Press, Second Edition, 2006.
10. U.S. Copyright Office, *Compendium of U.S Copyright Office Practices*, Glossary, Third Edition, 2017.

Articles

11. Angelopoulos, Christina. "The Myth of European Term Harmonization: 27 Public Domains for the 27 Member States", *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Volume 43, Issue 5, 2012.
12. Bell, Abraham and Gideon Parchomovsky, "Copyright Trust", *100 CORNELL L.REV.*, 2014.
13. Fritz, Johannes. "The Notion of 'Authorship' Under EU Law—Who Can be an Author and What Makes One an Author? An Analysis of the Legislative Framework and Case Law", *Journal of Intellectual Property Law and Practice*, 2024.
14. Hugenholtz, P. Bernt and João Pedro Quintais. "Copyright and Artificial Creation: Does EU Copyright Law Protect AI-Assisted Output?" *IIC-International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Volume 52, 2021.
15. Lattacher, Martina. "Authorship Matters! Authorship in the EU with a Focus on Film", *Stockholm Intellectual Property Law Review*, Volume 4, Issue 2, 2021.
16. Lior, Zemer. "Contribution and Collaboration in Joint Authorship: Too Many Misconceptions", *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Volume 1, Issue 4, 2006.
17. Rozencwaig-Feldman, Tehila. "The Author and the Other: Reexamining the Doctrine of Joint Authorship in Copyright Law", *Fordham Intell. Prop. Media & Ent. L.J.*, Volume 32, Issue 1, 2021.
18. Stobbe, Richard. "What Qualifies as Joint Authorship of Software?" *Canadian Intellectual Property Review*, Volume 32, 2016

Internet Resources

19. Byrd, Peter. "The Tricky Issue of Joint Authorship in Copyright Works", 2021. Available at: <https://www.charlesrussellspeechlys.com/en/insights/expert-insights/intellectual-property/2021/the-tricky-issue-of-joint-authorship-in-copyright-works/>
20. EU Monitor, "Directive 2009/24 - Legal Protection of Computer Programs (Codified Version)" - Main contents. Available at: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvk6yhcbpeywk_j9vvik7m1c3gyxp/vj3ecgdj6eyd
21. Faster Capital, "Joint authorship: What is Joint Authorship and How Does It Affect Your Rights and Responsibilities", 2024. Available at: <https://fastercapital.com/content/Joint-authorship--What-is-joint-authorship-and-how-does-it-affect-your-rights-and-responsibilities.html/>
22. McChrystal, Stanley A. "Joint Authorship: What Is Joint Authorship and How Does It Affect Your Rights and Responsibilities", 2024. Available at: <https://fastercapital.com/content/Joint-authorship--What-is-joint-authorship-and-how-does-it-affect-your-rights-and-responsibilities.html/>
23. Shortt, Michael. "Seggie v. Roofdog Games Inc.: Who is the Author of Videogame Software for Copyright Purposes?" 2016. Available at: www.fasken.com/en/knowledge/2016/05/intellectualpropertybulletin-20160519/
24. Stephenson Law, "Intellectual Property in Software", 2018. Available at: <https://www.stephenson.law/blog/intellectual-property-in-software/>

25. Wery, Etienne. "Legal Protection of a Computer Program", 2017. Available at: <https://www.droit-technologie.org/contentieux/it-ip-litigation-in-europe-legal-protection-of-a-computer-program/>
26. Zuykov, Sergey. What Rights Does the Author of a Computer Program and Database Have? 2020. Available at: <https://zuykov.com/en/about/articles/what-rights-does-author-computer-program-and-datab/>

Cases

27. *Ashton-Tate Corp v Ross*, 728 F Supp 597 (ND Cal 1989), aff'd 916 F (2d) 516 (9th Cir 1990).
28. *Boudreau v Lin* (1997), 150 DLR (4th) 324 CPR (3d) 1 (Ont SC).
29. *Brighton v. Jones* [2004] EWHC (Ch) 1157.
30. *Childress v Taylor*, 945 F (2d) 500 (2nd Cir 1991).
31. *Cyprotex Discovery Limited v The University of Sheffield*, [2004] EWCA Civ 380.
32. *Dion v Trottier* (1986), 9 CIPR 258 (Qc SC).
33. *Dolmage v Erskine* (2003), CPR (4th) 495 (Ont Sup Ct J).
34. *Drapeau c Francois Girard*, [2003] RJQ 2539.
35. *Erickson v. Trinity Theatre, Inc.*, 13 F.3d 1061, 1069–71 (7th Cir. 1994).
36. *Fylde Microsystems Ltd v Key Radio Systems Ltd.*, [1998] EWHC Patents 340.
37. *Fylde Microsystems Ltd v. Key Radio Systems Ltd* [1998] FSR 449 (Ch).
38. *Gould Estate v Stoddart Publishing Co.*, (1996), 30 OR. (3d) 520 (Gen Div), aff'd (1998), 39 OR (3d) 545, 80 CPR (3d) 161 (CA).
39. *Hager v ECW Press Ltd.*, [1999] 2 FC 287 at para 24, 85 CPR (3d) 289.
40. *John Maryon International Ltd v New Brunswick Telephone Co Ltd* (1982), 141 DLR (3d) 193 (NBCA), at 244.
41. *Julia Kogan v Nicholas Martin & other* [2019] EWCA Civ 1645.
42. *Kantel v Grant*, [1933] Ex CR 84.
43. *Le Brun v. SA Braesheather*, Cass. 1st Civ. Chamber, Oct. 18, 1994, 164 R.I.D.A. 304, 308 (1995).
44. *Levy v Rutley* (1871), LR 6 CP 523 [Levy].
45. *Neudorf v Netzwerk Productions Ltd.*, 1999 CanLII 7014 (BCSC).
46. *Neugebauer v. Labieniec*, (2009), 349 F.T.R. 53 (FC).
47. *Neugebauer v. Labieniec*, 2009 FC 666, aff'd 2010 FCA 229.
48. *Royal Douulton Tableware Ltd v Cassidy's Ltd.*, (1984), 1 CPR (3d) 214 at 230 (FCTD).
49. *Seggie v. Roofdog Games Inc.*, 2015 QCCS 6462.
50. *Stuart v. Barrett*, [1994] EMLR 448 (Ch B).
51. *Whelan Association Inc v Jaslow Dental Laboratory Inc.*, 609 F Supp 1307 (US Dist 1985), aff'd 797 F (2d) 1222 (3d Cir 1986).

*This page is intentionally
left blank.*